

as a teacher of social and humanitarian subjects, professional and humanistic features. The cognitive criterion parameters include knowledge on ethics (key ethics categories, subject and structure of pedagogical ethics, principles and functions of pedagogical morality, structure of teacher's moral consciousness). Operational criterion parameters include professional and humanistic skills, abilities to use ethical knowledge in professional activity, abilities and skills to solve problems without conflicts and abilities to make responsible decisions. The article also specifies the concept of "ethical competency of future teachers of social and humanitarian subjects". The ethical competency of the future teachers of social and humanitarian disciplines is a professional competency which includes the organization of ethical interaction of pedagogical process subjects directed to form ethical behavior, personal moral qualities based on the conscious acquisition of ethical knowledge and acquisition of ethical skills, which allows to perform social and value functions in a group, prevent and eliminate the manifestations of negative behavior. Social and humanitarian subjects are of great importance in the formation of such a competence. Social and humanitarian education should be problem-oriented; its basic principle should be the orientation at the individual work of students and active educational methods. Lecturers are not able to manage the educational process without considering the creative side of their major. It is teaching social and humanitarian subjects, which has its specific opportunities to develop creative thinking, form and build high moral, ethical, leadership, emotional and volitional qualities, organizational and communicational skills, high spirituality and decency.

Keywords: ethical competence, future teachers, social and humanitarian subjects, formation criteria, formation parameters.

Подано до редакції 17.08.2015

УДК: 378+ 37.091.3

Станіслава Валеріївна Токарєва,
тренер-викладач Комплексної дитячо-юнацької спортивної школи «Судноремонтник»,
м. Іллічівськ, Україна

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО КОРЕКЦІЙНО-ОЗДОРОВЧОЇ РОБОТИ В ШКОЛІ

У статті наголошується на потребі надання сучасною школою корекційно-оздоровчих послуг учням початкових класів загальноосвітніх шкіл; визначаються умови ефективної професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи в процесі навчання у ВНЗ.

Ключові слова: корекційно-оздоровча робота, майбутній вчитель, фізична культура, педагогічні умови, початкова школа.

Постановка проблеми. Питання створення умов для здоров'язбережувального навчання учнів у загальноосвітніх школах були актуальні завжди, але сьогодні вони набувають особливого значення з урахуванням даних про стан здоров'я сучасних школярів, особливо в початковій школі.

Видатний радянський педагог В. Сухомлинський підкреслював, що зміцнення здоров'я дітей є найважливішим завданням школи, від вирішення якого залежить загальний розвиток дітей, їхня розумова працездатність і успішність. «Досвід переконав нас у тому, – писав він, – що приблизно у 85% усіх невстигаючих учнів головна причина відставання у навчанні – поганий стан здоров'я, яке-небудь нездужання або захворювання...Якщо виміряти всі мої турботи і тривоги про дітей протягом перших 4 років навчання, то добра половина їх – про здоров'я» [4, с. 51].

Аналіз літератури свідчить, що багато науковців вважають фізичне виховання школярів однією із умов здоров'язбережувального навчання (П. Джуринський, Б. Долинський, О. Дубогай, Л. Іванова, Т. Круцевич). Інші фахівці та практики вказу-

ють на необхідність попереджувальної та корекційної роботи, диференційованого підходу в фізичному вихованні учнів початкових класів із урахуванням особливостей розвитку школяра та стану його здоров'я (О. Баранова, С. Іванніков, Г. Кумарина, І. Підласий). Потреба до формування професійних умінь учителя фізичної культури щодо оздоровлення учнів у процесі фізичного виховання потребує вдосконалення підготовки майбутніх учителів на етапі навчання у ВНЗ.

Аналіз останніх наукових досліджень. У дослідженні Б. Долинського наголошено, що з приходом дитини до початкової школи розпочинається новий етап її життя, що позначається не тільки на поведінці та діяльності, але й на її фізичному, психічному, моральному здоров'ї [2, с. 135-136]. Допомогти дитині адаптуватися до нових умов життєдіяльності повинен учитель, для якого робота з учнями повинна будуватися з урахуванням здібностей та інтересів учнів, відповідно до стану їхньої фізичної підготовленості та здоров'я [2, с. 156].

Г. Кумарина, досліджуючи завдання та направлення корекційно-розвивальної роботи в умовах шкі-

льного навчання, відзначає, що відмінності в розвитку дітей одного віку бувають дуже суттєві, вони обумовлені і станом здоров'я, і темпом розвитку, які визначаються умовами раннього та дошкільного утримання. Інколи ці відмінності бувають настільки значущими, що в два-три рази перебивають так звані вікові норми. Науковець наголошує, що індивідуально-типологічні особливості дітей молодшого шкільного віку, які обумовлені різним рівнем розвитку значущих для навчання якостей і здібностей, статтю, соціальною ситуацією розвитку, проявляються вже з перших днів шкільного навчання та впливають на навчальну успішність школяра протягом усього періоду навчання у початковій школі [3].

Таким чином, у сучасній системі шкільної освіти склалась ситуація, яка свідчить про необхідність організації та проведення корекційно-оздоровчої роботи зі школярами, особливо молодшого шкільного віку. Ураховуючи, що корекційно-оздоровча робота є компонентом охорони здоров'я дітей у процесі навчання, то необхідність професійної підготовленості педагогів до її проведення в школі стає очевидною [1; 3]. Особливе значення в процесі оздоровлення та корекції відхилень у школярів відводиться фізичній культурі, а питання підготовленості майбутніх учителів фізичної культури до проведення корекційно-оздоровчої роботи в процесі фізичного виховання учнів набувають уваги та потребують вирішення.

Ретроспективний огляд психолого-педагогічної літератури свідчить, що формування професійних умінь майбутніх фахівців галузі «фізична культура та спорт» досліджували Л. Іванова, О. Петунин, Л. Суценко, О. Тимошенко, П. Джуринаський та інші науковці. Підготовку майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної та фізкультурно-оздоровчої діяльності розглядали Л. Белова, П. Джуринаський, Л. Іванова, М. Козуб, Л. Суценко. Усі дослідники відзначають, що на сучасному етапі існує потреба в підготовці фахівців, здатних до професійного надання оздоровчих послуг засобами фізичного виховання, використання різних здоров'язбережувальних технологій в умовах шкільного навчання. Разом із тим, відсутність єдиного визначення поняття «здоров'язбережувальна технологія», розуміння його складових та умов реалізації утруднює вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури в цьому напрямку. Тому питання підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи в загальноосвітніх школах як складової здоров'язбереження досі не знайшли достатнього відображення та висвітлення у вітчизняних дослідженнях. З огляду на це, вважаємо за необхідне розглянути педагогічні умови ефективної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації та проведення корекційно-оздоровчої роботи в початкових класах ЗОШ на етапі навчання у ВНЗ.

Мета роботи – схарактеризувати педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної куль-

тури до корекційно-оздоровчої роботи в початкових класах ЗОШ.

Викладення основного матеріалу. Як відомо, спрямованість до педагогічної діяльності повинна керувати особистістю у професійному виборі. Під час прийому абітурієнтів на навчання у педагогічному ВНЗ за спеціальністю «Фізичне виховання» у вступних іспитах не передбачено педагогічних вимог, які б визначали спрямованість саме до педагогічної роботи. Абітурієнти вищезазначеної спеціальності, крім представлення результатів незалежного тестування рівня навчальних досягнень, складають іспит за спеціальністю – виконують певні спортивні завдання, демонструючи вміння в плаванні, підтягуванні, стрибках, вправах на спритність. Усі ці спортивні уміння та їх результативність ніяким чином не показують рівень умотивованості майбутнього вчителя фізичної культури не тільки до корекційно-оздоровчого напрямку роботи, але й до педагогічної діяльності взагалі. Після отримання диплому такий бакалавр або магістр може працювати не лише вчителем фізичної культури, а й тренером, методистом тренажерного залу, інструктором у фітнес клубі та на інших посадах поза школою. Тому формування усталеності майбутніх учителів фізичної культури до педагогічної діяльності взагалі, та до корекційно-оздоровчої роботи зокрема, є важливою та дуже відповідальною умовою їхньої професійної підготовленості.

Спеціальної навчальної дисципліни, яка б формувала педагогічну спрямованість майбутнього вчителя фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи в процесі фізичного виховання, навчальними планами ВНЗ не передбачено. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи в ЗОШ відбувається під час опанування ними педагогічних, психологічних і біологічних дисциплін, навчальних дисциплін із теорії та методики фізичного виховання, основ корекційної педагогіки та оздоровчої фізичної культури, плавання, гімнастики, інших видів спорту, в процесі спортивного удосконалення.

Рівень професійної підготовленості майбутнього вчителя до корекційно-оздоровчої роботи забезпечується комплексом дисциплін і залежить не тільки від кількості годин відведених навчальним планом на ту чи іншу дисципліну, але й від узгодженості графіку навчання, такої організації та побудови навчального процесу, щоб знання, отримані студентом на першому курсі навчання, стали базовими для оволодіння навчальними предметами другого року навчання. На жаль, такий алгоритм, не завжди простежується в практиці підготовки майбутніх учителів фізичної культури. Виникає ситуація, коли в процесі навчання майбутнього вчителя фізичної культури дуже суттєвий, важливий напрямок професійної підготовки, який сьогодні очікує школа, «розпорошується» по багатьох навчальних дисциплінах. Начальна інформація з корекційно-оздоровчої роботи в процесі фізичного

виховання не упорядковується за змістом між дисциплінами, відсутня спадковість викладення матеріалу, визначення вимог до знань і умінь студентів, алгоритму їх формування. Уважається, що необхідні знання корекційно-оздоровчої роботи сформуються у студента як «сумарні» знання в процесі навчання. Але, як свідчать дослідження, цього не відбувається, і студенти випускних курсів ВНЗ демонструють недостатній рівень підготовленості до корекційно-оздоровчої роботи в початковій школі.

Визначаючи педагогічні умови, які забезпечать достатній рівень підготовленості майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи, ми дійшли висновку, що до них можуть бути віднесені:

- формування у майбутніх учителів фізичної культури вмотивованості до проведення фізичного виховання з корекційно-оздоровчим ухилом як чинника збереження та підтримки здоров'я школярів;

- наявність у змісті навчальних дисциплін психолого-педагогічного та спортивно-професійного циклів упорядкованої, спадкової навчальної інформації, яка відображає значення та сутність, методи, засоби, форми корекційно-оздоровчої роботи в початковій школі в процесі фізичного виховання.

У навчальних планах спеціальності «Фізичне виховання» значну кількість годин (до 10% від загального обсягу) відведено на підвищення спортивної майстерності. Студент, який має довузівський досвід спортивної діяльності, в процесі навчання ще більше на неї спрямовується. Але це спрямування дуже часто суперечить корекційно-оздоровчим напрямам роботи учителя фізичної культури: за змістом і навантаженням воно орієнтовано на значні, в першу чергу, фізичні навантаження школярів; на обов'язковий інтенсивний розвиток фізичних якостей учня, навіть на шкоду його здоров'ю; воно не виключає отримання високого спортивного результату за рахунок нехтування іншими складовими розвитку дитини. Тому наступною важливою умовою підготовки майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи вважаємо оволодіння та опрацювання студентами методик корекційно-оздоровчого впливу засобами фізичної культури.

Методики проведення корекційно-оздоровчої роботи повинні опановуватись студентами як під час опанування дисциплін психолого-педагогічного циклу, так і на заняттях із теорії та методики фізичного виховання, теорії та методики викладання різних видів спорту і вдосконалюватись під час педагогічних практик у закладах освіти. У процесі навчання майбутні вчителі фізичної культури повинні оволодіти діагностичними вміннями, вміннями аналізувати отримані дані, без яких неможливо будувати корекційно-оздоровчу роботу зі школярами. Опанування та опрацювання студентами широкого кола діагностичних методик і методик корекційно-оздоровчої роботи є гарантією проведення цього виду роботи вчителем фізичної культури в ході його професійної діяльності.

Важливою складовою підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи в школі є розширення спеціального словника та опрацювання моделей мовленнєвої поведінки. Необхідність такої підготовленості майбутніх учителів обумовлена тим, що проведення уроків із фізичної культури з додержанням корекційно-оздоровчої спрямованості вимагають від учителя розуміння медично-психологічних діагнозів і характеристик стану учнів. Дозування навантаження та вибір засобів впливу на дитину в процесі занять фізичними вправами базуються на знаннях учителя фізичної культури сутності певних станів та їхніх ознак, тому вчитель повинен орієнтуватись у валеологічній, медичній та психологічній термінології. Майбутній учитель фізичної культури повинен уміти підбирати та вживати ті терміни, які є прийнятними для обговорення стану дитини в конкретній педагогічній ситуації: з батьками, з колегою, з психологом. Без оволодіння моделями мовленнєвої поведінки корекційно-оздоровчого спрямування в практиці роботи неможливо реалізувати корекційно-оздоровчий вплив на учня, тому що ця робота передбачає пояснення учню, колективу дітей і батькам сутності та значення певних завдань, вихідних положень рухів, режимів роботи тощо. Знання корекційно-оздоровчої термінології, її розуміння, сформованість коректних мовленнєвих моделей є запорукою професійного розвитку студента, умовою його самоосвіти та професійного самовдосконалення в корекційно-оздоровчому напрямку роботи.

Остання умова ефективної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи може бути визначена як набуття студентами досвіду практичної організації корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи та критичного оцінювання її результатів.

Ця умова реалізується під час проходження студентами педагогічних практик. Загалом за чотири роки навчання студенти тричі проходять педагогічну практику, виконуючи обов'язки вихователя групи подовженого дня, помічника вчителя фізичної культури, вчителя фізичної культури. Кожна з цих посад дає можливість студенту реалізувати отримані знання та вміння, отримати досвід практичної організації фізкультурно-оздоровчих заходів, апробувати моделі корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкових класів.

Проведення напрацьованих методик і програм корекційно-оздоровчої роботи з учнями в процесі практичної діяльності в школі, обговорення цих програм із колегами, аналіз їх якості та ефективності, порівняння з корекційно-оздоровчими програмами інших учителів, порівняння отриманих результатів і запланованих дають змогу майбутньому учителю фізичної культури усвідомити як значущість корекційно-оздоровчої роботи, так і свій професійний рівень підготовленості до неї, реально оцінити сильні та слабкі сторони власних задумів, проектів, визначити від-

повідність своїх уявлень реальним можливостям та запитам учня, колективу учнів, батьків.

Висновки та перспективи подальших пошуків. Проведена робота дозволяє стверджувати, що корекційно-оздоровча робота в початкових класах ЗОШ є вимогою часу, очікуваною освітньою послугою, до надання якої повинен бути підготовлений майбутній учитель фізичної культури. Ефективній підготовці майбутніх учителів до корекційно-оздоровчої роботи в процесі навчання у ВНЗ заважає міждисциплінарна неузгодженість під час викладення навчального матеріалу, його «розпорошеність» по різних дисциплінах,

що призводить до браку знань, умінь і навичок організації та проведення корекційно-оздоровчої роботи в школі. Визначення педагогічних умов підготовки майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи, їх теоретичне обґрунтування дає можливість запропонувати новий практичний підхід у будіванні навчального процесу з майбутніми учителями фізичної культури в процесі їх навчання у ВНЗ. Подальші кроки дослідження вбачаємо в пошуку засобів і форм підготовки майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи в початкових класах ЗОШ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Основы коррекционной педагогики : учебное пособие / А. Д. Гонеев, Н. И. Лифинцева, Н. В. Ялпаяева ; Под ред. В. А. Сластинина. – М. : Издат. центр Академия, 1999. – 280 с.

2. Долинський Б. Т. Здоров'язбережувальна діяльність учителя початкової школи : [навчальний посібник] / Б. Т. Долинський. – Одеса : Видавець М. П. Черкасов, 2011. – 249 с.

3. Коррекционная педагогика в начальном образовании : [учебное пособие] / Г. Ф. Кумарина, М. Э. Вайнер, Ю. Н. Вьюнкова. – М. : Издат. Центр Академия, 2003. – 320с.

4. Сухомлинский В. А. Сердце отдаю детям. Избранные произведения [в 5-ти т.]. – К. : Рад. школа, 1980. – Т.3. – 722 с.

REFERENCES

1. Goneyev, A. D., Lefentseva, N. I., & Yalpayeva, N. V. (1999). *Osnovy korrektsionnoy pedagogiki [Fundamentals of correctional pedagogy]*. V. A. Slastenin (Ed.). Moscow: Akademiya [in Russian].

2. Dolynskiy B. T. (2011). *Zdoroviazberezhuvalna diialnist uchytelia pochatkovoї shkol [Health-saving activity of a primary school teacher]*. Odesa: Vydavets M. P. Cherkasov [in Ukrainian].

3. Kumorina, G. F., Vainer, M. E., & Vyunkova, Yu. N. (2003). *Korrektsionnaya pedagogika v nachalnom obrazovanii [Correctional pedagogy in primary education]*. Moscow: Akademiya [in Russian].

4. Sukhomlinskiy, V. A. (1980). *Serditse otdayu detyam [Give my heart to children]*. Kyiv: Rad. shkola [in Russian].

Станіслава Валеріївна Токарева,

тренер-преподаватель Комплексной детско-юношеской спортивной школы «Судноремонтник», г. Ильичевск, Украина

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ К КОРРЕКЦИОННО-ОЗДОРОВИТЕЛЬНОЙ РАБОТЕ В ШКОЛЕ

Данные педагогов-практиков и ученых указывают на необходимость предоставления коррекционно-оздоровительных услуг в процессе обучения детей в общеобразовательных школах. Особенно необходима коррекционно-оздоровительная работа с учащимися начальной школы, что обусловлено снижением показателей здоровья современных младших школьников и большой вариативностью индивидуально-типологических характеристик развития учащихся младших классов. По мнению большинства специалистов, физической культуре отводится ведущая роль в реализации технологий здоровьесберегающего обучения в общеобразовательной школе. Несмотря на потребности школы в организации коррекционно-оздоровительной работы с учащимися начальных классов, вопросы подготовки будущих учителей физической культуры к этому виду профессиональной деятельности в отечественной литературе освещены недостаточно. Профессиональная подготовка будущих учителей физической культуры к коррекционно-оздоровительной работе зависит от комплекса изучаемых дисциплин: педагогики, коррекционной педагогики, психологии, спортивных дисциплин, физиологии и других. Эффективность подготовки будущего учителя физической культуры определяется как временем, отведенным на изучение дисциплин, так и их преемственностью и последовательностью в графике учебного процесса. В ходе профессиональной подготовки будущих учителей физической культуры к коррекционно-оздоровительной работе с учащимися начальной школы необходима алгоритмизация учебных дисциплин, что не всегда имеет место в практике учебной работы ВУЗа. Предложены и обоснованы педагогические условия эффективной подготовки будущих учителей физической культуры к коррекционно-оздоровительной работе в начальных классах школы, а именно: формирование у будущих учителей физической культуры осознанности и мотивации к коррекционно-оздоровительной работе в процессе физического воспитания учащихся; наличие в содержании учебных дисциплин упорядоченной, преемственной учебной информации коррекционно-оздоровительного характера, позволяющей создать целостное представление о значении и роли коррекционно-

оздоровительной работы в школе; овладение и наработка студентами методик коррекционно-оздоровительной работы средствами физического воспитания и стандартов речевого поведения, соответствующих педагогической ситуации; приобретение будущими учителями физической культуры опыта практической организации коррекционно-оздоровительной работы и умений критического оценивания ее результатов.

Ключевые слова: коррекционно-оздоровительная работа, будущий учитель, физическая культура, педагогические условия, начальная школа.

*Stanislava Tokarieva,
trainer-instructor, Complex Youth Sports School "Sudnoremontnik",
Illichivsk, Ukraine*

PEDAGOGICAL CONDITIONS OF TRAINING FUTURE PHYSICAL EDUCATION TEACHERS FOR CORRECTIONAL AND HEALTH-IMPROVING WORK AT SCHOOL

It is emphasized that teachers and researchers point out at the necessity to provide correctional and health-improving services while educating children at school. Correctional and health-improving work is mostly needed for primary school pupils due to the fact that modern primary school pupils' health is getting worse and there is a great variety of individual characteristics of children's development. Most specialists consider that physical education is of great importance in implementation of health-saving education at comprehensive schools. Despite the need for organization of correctional and health-improving work with primary school pupils, the issues of training future physical education teachers for carrying out this work are still understudied. Training future physical education teachers for correctional and health-improving work depends on the set of the studied subjects: pedagogy, correctional pedagogy, psychology, sports-related subjects, physiology, etc. The effectiveness of future physical education teachers training depends on the time allowed for studying the above mentioned subjects as well as their graduality in the academic calendar. To provide effective training of future physical education teachers for correctional and health-improving work at school algorithmic presentation of the subjects is necessary, which is generally not typical for higher educational institutions practice. For this reason, the following pedagogical conditions for training future physical education teachers for correctional and health-improving work at primary school were offered: - forming future physical education teachers' awareness and motivation to correctional and health-improving work in physical education; - teaching information of the educational subjects should be structured and include information on correction and health-improvement, which allows to form comprehensive understanding of the significance of correctional and health-improving work at primary school: - students' mastering the methods of carrying correctional and health-improving work by means of physical education and verbal behavior standards corresponding to a certain pedagogical situation; - gaining experience by future physical education teachers in practical organization of correctional and health-improving work and abilities of its critical evaluation.

Keywords: correctional and health-improving work, future teacher, physical education, pedagogical conditions, primary school.

Подано до редакції 04.09.2015